

КООРДИНАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ЗБРОЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Албул С. В., Катеринчук І. П.

Метою статті є визначення сучасного стану та аналіз напрямів координації діяльності суб'єктів протидії незаконному обігу зброї в умовах воєнного стану в Україні. Наголошено, що активні бойові дії, діяльність диверсійно-розвідувальних груп ворога та колаборантів призводять до неконтрольованого обігу зброї на території нашої держави, що, у свою чергу, вкрай негативно впливає на загальні показники злочинності. Стверджується, що реальну статистику незаконного обігу зброї на території України важко навести через триваючу гарячу фазу повномасштабної війни та значну протяжність лінії фронту. У зв'язку з цим, актуальними для наукових досліджень є аналіз нових викликів, що впливають на ефективність діяльності Національної поліції, зокрема щодо координації діяльності суб'єктів протидії незаконному обігу зброї в умовах воєнного стану в Україні.

В статті проаналізовано основні завдання та повноваження Координаційного центру з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї. Визначено, що координація діяльності суб'єктів протидії незаконному обігу зброї в умовах воєнного стану в Україні — це специфічна функція управління, планування і контролю, змістом якої є забезпечення упорядкованих взаємозв'язків і взаємодій між окремими суб'єктами протидії незаконному обігу зброї з метою узгодження дій щодо реалізації рішень, об'єднаних спільних зусиль у вирішенні загальних проблем протидії незаконному обігу зброї в умовах воєнного стану в Україні. Обґрунтовано, що з метою вдосконалення координації діяльності суб'єктів протидії незаконному обігу зброї, доцільним є організація спільних нарад суб'єктів протидії з питань обміну та аналізу інформації, планування спільних заходів на тактичному та стратегічному рівнях в межах діяльності Координаційного центру з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї.

Ключові слова: воєнний стан, Національна поліція, незаконний обіг зброї, оперативно-розшукова діяльність, оперативно-розшукова протидія злочинам

Albul S. V., Katerynychuk I. P. Coordination of the activities of the subjects of combating the illegal circulation of arms in the conditions of martial law in Ukraine

The purpose of the article is to determine the current status and analyze the areas of coordination of activities of the entities involved in combating illicit arms trafficking under martial law in Ukraine. It is emphasized that active hostilities, activities of enemy sabotage and reconnaissance groups and collaborators lead to uncontrolled arms trafficking in the territory of our State, which, in turn, has an extremely negative impact on the overall crime rates. It is argued that it is difficult to provide real statistics on illegal arms trafficking in Ukraine due to the ongoing hot phase of a full-scale war and the considerable length of the front line. In this regard, the analysis of new challenges affecting the effectiveness of the National Police, in particular, the coordination of the activities of actors countering illicit arms trafficking under martial law in Ukraine, is relevant for scientific research.

The article analyzes the main tasks and powers of the Coordination Center for Combating Illicit Trafficking in Firearms, their Parts and Components, and Ammunition. It is determined that coordination of the activities of entities involved in combating illicit arms trafficking under martial law in Ukraine is a specific function of management, planning and control, the content of which is to ensure orderly relationships and interactions between individual entities involved in combating illicit arms trafficking with a view to coordinating actions to implement decisions, and to combine joint efforts in solving common problems of combating illicit arms trafficking under martial law in Ukraine. It is substantiated that in order to improve coordination of the activities of the actors involved in combating illicit arms trafficking, it is advisable to organize joint meetings of the actors involved in combating illicit arms trafficking on the exchange and analysis of information, and to plan joint activities at the tactical and strategic levels within the framework of the Coordination Center for Combating Illicit Trafficking in Firearms, their Parts and Components, and Ammunition.

Key words: martial law, National Police, illicit arms trafficking, operative and investigative activities, operational and investigative counteraction to crimes.

Постановка проблеми та її актуальність. Збройна агресія російської федерації розпочалася з неоголошених і прихованих вторгнень на територію України підрозділів збройних сил та інших силових відомств російської федерації, а також шляхом організації та підтримки терористичної діяльності, а 24 лютого 2022 року переросла в повномасштабне збройне вторгнення на суверенну територію України. Активні бойові дії, діяльність диверсійно-розвідувальних груп ворога та колаборантів призводять до неконтрольованого обігу зброї на території нашої держави, що, у свою чергу, вкрай негативно впливає на загальні показники злочинності [1, с. 178]. Сучасні зміни показників злочинності в Україні обумовлені значною кількістю факторів соціально-економічного, політичного та воєнного характеру. Всі ці та інші чинники в умовах війни, яка супроводжується неконтрольованим обігом вогнепальної зброї та вибухівки на території держави, призводять до кардинальних змін у характері злочинних посягань загальнокримінального спрямування у бік підвищення агресивності. Це підтверджують і відомості офіційної статистики. Так, з використанням зброї у 2022 році було вчинено 7003 кримінальних правопорушення, у 2023 — 30915, у 2024 — 17059 [7]. У зв'язку з цим, актуальними для наукових досліджень є аналіз нових викликів, що впливають на ефективність діяльності Національної поліції, зокрема щодо координації діяльності суб'єктів протидії незаконному обігу зброї в умовах воєнного стану в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На теперішній час проблемним аспектам протидії кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану у наукових працях досліджували Д.В. Алексєєва, О.В. Батюк, О.В. Безуглий, В.І. Василичук, В.В. Герасименко, В.В. Дарган, В.В. Дмитрук, С.О. Єгоров, В.О. Єрьоменко, І.В. Здреник, О.В. Ковтун, О.Г. Комісаров, П.М. Мітрухов, О.М. Міщанинець, А.В. Мовчан, В.І. Оперук, Ю.В. Орлов, Р.В. Осуховський, Д.М. Цехан, В.В. Шендрик, А.М. Яценко та ін. Разом із тим, дослідження сучасних викликів, що впливають на стан та напрями координації діяльності суб'єктів протидії незаконному обігу зброї в умовах воєнного стану в Україні потребує подальших наукових розробок. Таким чином, метою цієї статті є визначення сучасного стану та аналіз напрямів координації діяльності суб'єктів протидії незаконному обігу зброї в умовах воєнного стану в Україні.

Виклад основного матеріалу. Кримінальний кодекс України в Розділі IX «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки», серед іншого, передбачає кримінальну відповідальність за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263) та незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікацію, незаконне видалення чи зміну її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв (ст. 283-1) [10]. В умовах воєнного стану, що супроводжується неконтрольованим обігом зброї, показники таких злочинів стрімко зросли. Це підтверджує аналіз статистичних даних Національної поліції України (2019 р. — 181; 2020 р. — 193; 2021 р. — 153; 2022 р. — 275; 2023 р. — 4147; 2024 р. — 13413) [4, с. 71; 13].

Відповідно до офіційних відомостей Офісу Генерального прокурора, за період повномасштабного вторгнення (2022–2024 роки) на території України було зареєстровано 1330710 кримінальних правопорушень (2022 р. — 362636; 2023 р. — 475595; 2024 р. — 492479), серед яких 16656 кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом зброї (ст.ст. 263 та 263-1 КК України) [7; 11, с. 59-60]. Абсолютні показники розподілені наступним чином: ст. 263 КК України — 16215 (2022 р. — 4735; 2023 р. — 5582; 2024 р. — 5898). Кримінальні правопорушення, по яких особам вручено підозру — 12960 (2022 р. — 3560; 2023 р. — 4556; 2024 р. — 4844). Вчинено у складі групи осіб — 177 (2022 р. — 36; 2023 р. — 63; 2024 р. — 78). У свою чергу, ст. 263-1 КК України — 441 (2022 р. — 113; 2023 р. — 163; 2024 р. — 165). Кримінальні правопорушення, по яких особам вручено підозру — 419 (2022 р. — 106; 2023 р. — 155; 2024 р. — 158). При цьому, офіційна статистика вказує на динаміку постійного зростання абсолютних показників [3, с. 12].

Слід зазначити, що статистичні відомості Офісу Генерального прокурора та Національної поліції України дещо різняться. Так, за даними Департаменту карного розшуку Національної поліції України, тільки у 2023 році зареєстровано 4840 фактів незаконного поводження зі зброєю, боєприпасами та вибухівкою. З незаконного обігу вилучено 5168 одиниць вогнепальної зброї: 1567 автоматів, 997 пістолетів і револьверів, 921 гранатомет, 1683 одиниці переробленої зброї тощо. Також поліція вилучила: 17815 гранат, 16798 мін, запалів, вибухових пристроїв, понад 1,8 млн набоїв і 2935 кг вибухових

речовин. Поліцейські задокументували 695 фактів збуту зброї. Виявлено 117 схронів, а це — понад 7 тис. одиниць різного виду озброєння. Два найбільших схрони ліквідовано у Києві та на Черкащині. Завдяки діяльності блокпостів задокументовано понад 1000 фактів перевезення нелегальної зброї. Вилучено 422 одиниці вогнепальної зброї, з них 234 одиниці автоматичної зброї, 61 пістолет та револьвер, 79 гранатометів, а також 2815 гранат та 1065 мін, запалів та інших вибухових пристроїв. До кримінальної відповідальності за незаконне поводження зі зброєю, боєприпасами та вибухівкою притягнуто 3406 осіб [13].

У 2024 році з незаконного обігу було вилучено 1721 одиниця автоматичної зброї, 1153 одиниці неавтоматичної нарізної зброї, 1117 одиниць переробленої зброї, 747 гранатометів, 1735920 набоїв, 16101 граната, 11798 мін, 3111,82 кг вибухових речовин [13].

Водночас, працівниками Національної поліції постійно вживаються заходи з виявлення «схронів» (схованок) зброї, яка перебуває в безконтрольному стані. Як свідчать фахівці, з 2019 до 2022 року правоохоронці фіксували поодинокі факти виявлення схронів, а вже у 2023 році виявили 117. У 2024 — 145 таких схронів, в яких зокрема виявлено 613 893 набоїв до різного виду озброєння, 5478 інших боєприпасів, 5086 гранат, 1326 кг вибухових речовин, 365 гранатометів, 363 одиниці автоматичної зброї, 94 одиниці нарізної зброї та 107 одиниць іншої вогнепальної та переробленої зброї. В переважній більшості схрони виявлялися на деокупованих територіях, після звільнення від військ російської федерації та містили вогнепальну зброю, вибухівку та боєприпаси придатні до використання та ведення бойових дій, яка в свою чергу після попередньої перевірки передається на потреби Збройним Силам України. Безсумнівно, поява на території України таких схронів пов'язана з діяльністю диверсійно-розвідувальних груп країни-агресора.

Значна кількість вогнепальної зброї виявляється правоохоронцями на блокпостах, під час відпрацювання автотранспорту. Завдяки скоординованим діям поліцейськими у взаємодії з військовослужбовцями військової служби правопорядку за 12 місяців 2024 року під час несення служби на блокпостах викрито 606 осіб у яких вилучено 300 одиниць вогнепальної зброї, у тому числі 201 — автоматичної, 28 — нарізної, 27 — переробленої на вогнепальну та іншої вогнепальної зброї, 44 гранатомети, 1053 гранати, 769 інших боєприпасів (міни, запали, вибухові пристрої), а також понад

150 тис. набоїв. При цьому, серед осіб, у яких було виявлено незареєстровану зброю, 466 військово-службовців [13].

Разом із тим, необхідно зауважити, що реальну статистику незаконного обігу зброї на території України важко навести через триваючу гарячу фазу повномасштабної війни та значну протяжність лінії фронту [9, с. 14]. Втім, аналіз наявних даних дає підстави стверджувати про негативну динаміку незаконного обігу зброї і збільшення фактів її вилучення [5, с. 14].

Безсумнівно, результативність протидії незаконному обігу зброї в умовах воєнного стану залежить від організації взаємодії та чіткої координації дій всіх суб'єктів такої протидії. В теорії оперативно-розшукової діяльності під «взаємодією» розуміють засновану на законі та підзаконних нормативних актах узгоджену діяльність суб'єктів процесуального, оперативно-розшукового, адміністративного й організаційно-управлінського характеру з застосуванням найбільш доцільного сполучення притаманних цим суб'єктам взаємодії сил, засобів і методів, що дозволяє досягнути результатів у розкритті злочинів і відшкодуванні матеріальних збитків [8; 14, с. 204]. Так ст. 5 Закону України «Про Національну поліцію», яка має назву «Взаємодія поліції з органами державної влади та органами місцевого самоврядування», закріплює, що поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів [14, с. 205]. У свою чергу, у ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» закріплено, що підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані здійснювати взаємодію між собою та з іншими правоохоронними органами з метою швидкого і повного розкриття злочинів та викриття винних [14, с. 205]. За нашим переконанням, взаємодія — це своєрідна модель комплексного здійснення оперативно-розшукових та інших заходів, що здійснюються з урахуванням відповідних умов оперативної ситуації (обстановки). Іншими словами, взаємодія є концентрацією сил, засобів і методів для досягнення поставленої мети, здійснення відповідних спільних заходів, вибором таких тактичних прийомів або їх комбінацій, які найкраще забезпечують виконання завдань у винятково короткі терміни силами та засобами, що є в розпорядженні суб'єктів взаємодії, при найменших затратах і при безумовному дотриманні чинного законодавства [12, с. 166].

У свою чергу, координація — це специфічна функція управління, планування і контролю, змістом якої є забезпечення упорядкованих взаємозв'язків і взаємодій між окремими суб'єктами з метою узгодження дій щодо реалізації рішень, об'єднаних спільних зусиль у вирішенні загальних проблем [14, с. 210]. Координація необхідна для упорядкування діяльності різних за функціями та повноваженнями суб'єктів у спільному вирішенні єдиних завдань [6, с. 14]. Без перебільшення, значним кроком в організації протидії незаконному обігу зброї стало утворення Координаційного центру з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї. Вказаний орган був створений на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 05.07.2024 р. № 790, яким затверджено його склад та положення про діяльність [15]. Координаційний центр з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України, утвореним з метою узгодження дій державних органів, установ і організацій у сфері протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї. Основними завданнями Координаційного центру є: 1) сприяння забезпеченню координації дій органів виконавчої влади та інших державних органів, установ та організацій з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, запобігання їх надходженню з-за кордону та переміщення за межі України; 2) організація обміну інформацією між органами виконавчої влади та іншими державними органами, установами та організаціями з метою підвищення ефективності протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї та підготовка відповідних пропозицій; 3) визначення механізмів та способів вирішення проблемних питань у сфері протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї; 4) удосконалення нормативно-правової бази з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї.

Координаційний центр відповідно до покладених на нього завдань: 1) проводить моніторинг, збір та аналіз одержаної від органів виконавчої влади та інших державних органів, установ та

організацій інформації з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї; 2) визначає шляхи та способи вирішення проблемних питань, що виникають у сфері протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї; 3) бере участь у розробленні проектів нормативно-правових актів з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї; 4) подає Кабінетові Міністрів України розроблені за результатами своєї роботи пропозиції та рекомендації; 5) вивчає, узагальнює та систематизує національний і міжнародний досвід з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї. Організаційне, інформаційне, матеріально-технічне забезпечення діяльності Координаційного центру здійснює МВС України. Головою Координаційного центру є Міністр внутрішніх справ. До складу Координаційного центру входять представники Міністерства оборони, Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості, СБУ, Національної поліції, Держприкордонслужби, Держекспортконтролю, Держмитслужби, ДБР, Офісу Генерального прокурора, ГУР МО України [15].

Для забезпечення роботи Координаційного центру створено контактний пункт «NATIONAL FIREARMS FOCAL POINT» до складу якого входять працівники Департаменту карного розшуку, Департаменту кримінального аналізу, Головного слідчого управління Національної поліції України, представники Держприкордонслужби, Національної гвардії України, ДНДЕКЦ МВС України, СБУ, ДБР та ВСП ЗС України. В контактному пункті здійснюється цілодобовий збір, аналіз та аналітичне опрацювання інформації з подальшим її обміном з усіма суб'єктами протидії. Така діяльність здійснюється задля своєчасного оперативного реагування та покращення ефективності роботи у сфері протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухівки.

Висновки. Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що в умовах воєнного стану питання координації діяльності суб'єктів протидії незаконному обігу зброї набули суттєвої актуальності. З метою вдосконалення координації діяльності суб'єктів протидії незаконному обігу зброї, доцільним є організація спільних нарад суб'єктів протидії з питань обміну та аналізу інформації, планування спільних заходів на тактичному та стратегічному

рівнях в межах діяльності Координаційного центру з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї.

Література

1. Албул С.В. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції України в умовах воєнного стану: проблемні аспекти правової регламентації. *Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму в період воєнного стану*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, ОДУВС, 9 серпня 2024 р.). Одеса: ОДУВС, 2024. С. 178–181.

2. Албул С.В. Оперативно-розшукова діяльність: сучасні доктринальні та праксеологічні концепти. *Воєнний стан: теоретико-праксеологічні проблеми юриспруденції*: колективна монографія. Lviv-Torun: Liha-Pres, 2024. С. 1–24.

3. Безуглий О.В. Проблеми протидії незаконному обігу зброї, боєприпасів і вибухових речовин в умовах воєнного стану. *Вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 11–18.

4. Варава В., Бондаренко О. Протидія кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану з використанням методів оперативно-розшукової діяльності. *Протидія незаконному обігу зброї. Міжнародна та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 15.03.2024). Частина II. Дніпро: ДДУВС, 2024. С. 71–72.

5. Герасименко В.В. Актуальні проблеми протидії незаконному обігу зброї в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2023. № 45. С. 13–18.

6. Дмитрук В.В. Теоретичні та практичні аспекти протидії незаконному обігу зброї в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 3. С. 10–15.

7. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення. Офіс Генерального прокурора. [Електронний ресурс]. URL.: <https://surl.li/oxrhzm> (дата звернення 27.01.2025 р.).

8. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07.07.2017 № 575. К.: МВС України, 2012. 42 с. URL: <https://surl.li/oohxpb> (дата звернення 10.01.2025).

9. Ковтун О.В. Заходи протидії незаконному обігу зброї в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Хер-*

сонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2023. № 3. С. 12–17.

10. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III із змін. [Електронний ресурс]. URL: <https://surl.li/texftp> (дата звернення 11.01.2025 р.).

11. Мітрухов П.М. Аналіз офіційної статистики незаконного обігу зброї, бойових припасів або вибухових речовин під час воєнного стану в Україні. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 01.12.2023 р.). Харків: ХНУВС, 2023. С. 59–60.

12. Мовчан А.В. Напрями взаємодії оперативних підрозділів Національної поліції України у протидії злочинності в умовах воєнного стану. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах*: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (3 листопада 2023 року) / упор. Р.М. Шехавцов. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 163–167.

13. Національна поліція України: офіційний вебпортал [Електронний ресурс]. URL: <https://www.pri.gov.ua/> (дата звернення 12.01.2025).

14. Оперативно-розшукова діяльність: навчальний посібник / С.В. Албул, С.О. Єгоров, Є.В. Поляков, Т.Г. Щурат; за заг. ред. проф. С.В. Албула. – Одеса: ОДУВС, 2023. – 375 с.

15. Про утворення Координаційного центру з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.07.2024 р. № 790 [Електронний ресурс]. URL: <https://surl.li/rfhati> (дата звернення 10.01.2025).

Албул С. В.,
кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Катеринчук І. П.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри вогневої підготовки
навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Одеського державного університету
внутрішніх справ